

(u.k.)

Segítségért kiált az ezeréves város omladozó multja

1931.

1931.

A középkori Pest rekonstruktív képekben — Milyen volt a Margitsziget — Az „ősregi Budavára“ — a legfiatalabb

Osztályozás

425.94

"1931"

A Budapesti Hírlap hasábjain az utóbbi időben többször megemlékeztünk azokról a már-már veszendőbe menő csodálatos szépségű műemlékekről, amelyek kevés számban ugyan, de méltón hirdetik Budapest gazdag multját. Szerencsére az utolsó években felengedett az a hosszú közömbösség, amely ebek harmincad-jára juttatta a főváros mérhetetlen értékű, multbavesző, legendás kincseit és az illetékesekben megvan a művészi ízlés és a jóakarata hajlandóság arra, hogy megmentse a pusztulástól ezeket a történelmi jelentőségű régiségeket.

Sajnos azonban, minden nagy terv legnagyobb akadálya, az anyagi fedezet, hiányzik ahhoz, hogy az ezeresztendő város omladozó, de még megmenthető műemlékeit egytől-egyetig restaurálják, vagy rekonstruálják. Erről persze nem is lehet komolyan beszélni addig, amíg tétő alá nem kerül az új fővárosi múzeum, amelyben az egységes elvek szerint összegyűjtött anyag a maga pompás egészében tárhatná elénk a város multját. Minden egyébtől eltekintve, elsősorban célszerű lenne a meglévő kövek, okmányok és rajzok nyomán rekonstruálni a régi Pestet, amely művészi és műtörténeti értéken kívül rengeteg téves közhiedelmet oszlatna szét. Így például a magyar publikum nagy részénél az az általános felfogás, hogy Buda az ezeresztendő ősrégi város, Pest csak később keletkezett, valójában csak betolakodott idegen. A képekben rekonstruált magyar középkor mutatná meg csak hatásosan, hogy mennyire

Forrás:

Budapesti Hírlap
Budapest 1931

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Személy:

Helyszám:

helytelen ez a felfogás: a legendák ellenére is Pest a régi, ezeresztendő város, amely már a honfoglalás idejében itt volt. A honfoglaló magyarok idején kezdett terjeszkedni ez a város, átnyult a víz partján és elfoglalta a mai Tabánt. Ez volt az eredeti Pest, a neve, a „Pest“ szó szláv nyelven kemencét jelentett. A később betelepedett németek nevezték aztán el Ofennek, amely természetesen ugyanazt jelenti, amit a Pest szó. Ebből is látszik, hogy nyugati szomszédaink tudatlanságára vall az a gúnyos elnevezés, hogy Budapestet olykor Ofenpestnek hívják. Ofenpest nem más, mint a kemence szónak ismétlése.

Harminchat középkori templom

A leendő fővárosi múzeum rekonstrukciós anyagából az is kitűnne, hogy a közhit szerint ősinek nevezett Budavára készült el legkésőbb. A tulajdonképpen Buda, amit már a legrégebbi korban is Budának neveztek, a mai Óbuda, illetőleg Aquincum táján terült el. Itt épült fel először az Árpád-házi királyok palotája és e körül terjeszkedett Buda városa.

A Várhegyen, a tatárjárás után IV. Béla építette csak fel a várat, amely jóval később, Zsigmond király idején ment át lényeges fejlődésen, mígsem Mátyás király megépítette a pompás palotát, amelyet aztán a törökök leromboltak.

Ez a három részből eggyé forrt régi város mindentütele volt értékes műemlékekkel. Így például kövekből, ásatásokból és okmányokból Budán harminchat középkori templom nyomait ismerjük. A pesti oldalon nem maradt fenn ennyi középkori templom nyoma, mind a mellett tudjuk, hogy az angol kisasszonyok zár-dájának a helyén középkori templom volt, a Ferenciek-terén volt Szent Péter temploma, a Belvárosi templom helyén is középkori

templom állt, végül pedig a Váci-utcában, az új városháza helyén szintén műemlékszámba menő középkori templom volt valaha.

Szép feladat lenne tehát mindezt képekben rekonstruálni és egységesen összeállítva olyan helyen kiállítani, amely mindenki számára hozzáférhetővé tenné ezt a kulturális szempontról felbecsülhetetlen értékű gyűjteményt. A fővárosi múzeum helyéül Lechner Jenő dr. műépítész legcélszerűbbnek az I. kerületi előjáróság épületét gondolja. Ez az épület ugyanis mai hivatásának úgy sem felel meg, ezzel szemben maga is műemlékszámba megy, miután a korai barokk stílusban épült kis palota még a XVIII. században épült.

Mátyás király bronz kandeláberre

Ennek a múzeumnak természetesen számos más feladata is lenne. Így például elsősorban itt lehetne összegyűjteni az egyesített három város omladozó műemlékeinek megmaradt rom-

jai, amelyek rekonstrukciós rajzok társaságában pompásan szemléltethetik a multat. Valójában nincs is olyan sok műemlékről szó. De mindenesetre ide kellene, hogy kerüljenek annak a XIII. századbeli óriás méretű pálos templomnak gótikus poltozottredékei, amelyek jelenleg a svábhegyi, Béla király-kútjába befalazva teljesen elszigetelten állanak a nyilvánosságtól.

Ugyancsak a múzeumban lenne a helye annak a hat díszes faragású reneszánszkorabeli márványból való oltár részletnek, amelyek egész a legutóbbi időig a belvárosi templom északi tornyába voltak befalazva, mígsem aztán Lechner Jenő dr. javaslatára a főváros kibontatta ezeket és egyelőre jobb híján, a szentélyben helyeztette el azokat.

Ugyancsak a belvárosi templomban van az a XV. századból való márvány szenteltvíztartó, amely felfordítva perselytartóul szolgálhat. Célszerű lenne ezt is rekonstruálni és múzeumban elhelyezni.

A fővárosi múzeum jelenlegi alkalmatlan helyén, a városligeti 1885-iki kiállítás képzőművészeti csarnokában, továbbá a Nemzeti Múzeumban hevernek szétszórtan Mátyás király mesés kastélyának töredékei. Természetesen ezeket is össze kellene gyűjteni és egy helyen kiállítani.

Ugyancsak itt lenne a helye a *Margitsziget* modelleken rekonstruált multjának, amelyet a laikus közönség el sem tud képzelni a megmaradt romokból. Kitűnően lehetne rekonstruálni Mátyás palotáját is, miután e tekintetben nagyszámú adatt áll a műtörténetek rendelkezésére. A megmaradt költödékek segítenék a közönséget a model után a valóság elképzeléséhez.

Ehhez azonban a többek közt meg kellene szerezni Konstantinápolyból azt a hatalmas *bronzkandellábert*, amelyet a török dúlások idején raboltak el Mátyás palotájából és amely azóta is a konstantinápolyi *Hágia-Szófia*-templomban van.

A következő feladat lenne a megcsontított és idegen rendeltetést szolgáló épületek rekonstrukciója, így elsősorban a rokkantak kápolnája a *Városházában*, a *Klarissza*-templom az *Uri*-utcában, végül pedig a várbeli *Karmelita*-templomé, amelyet II. József

Kempelen Farkassal, a sakkoszegy világkirály feltalálójával alakítottatott át a ma is meglévő Várszínházzá.

Folyamatban van a kőbányai *Kápolna*-térén levő kis, XVIII. századbeli kápolna restaurálása, amely teljesen hasonló a *Rókus*-kápolnához. Ezt tudvalevően a XVIII. században maga a közönség építtette a nagy pestis idején; a téglahordó és építkező polgárok munkáját egy tábornok vezette.

Régi városi kúriák

Elfelejtett és züllésnek indult épület az óbudai *Zichy*-kastély, amelyet elzár a világtól a katonai ruharaktár. Ha majd egyszer errefelé szabályozzák a várost, mindenesetre gondoskodni kellene arról, hogy ez a finom kis palota kiszabaduljon a környező raktárfalak közül. Rekonstruálni lehetne itt a *kastélykápolmát* is, amelynek ormfala világosan felismerhető a raktárepület északi falán.

De nem szabad engedni, hogy veszendőbe mehjenek a neoklasszikus épületek. Így elsősorban a *Károlyi*-palota, amelynek *Kaplony*-utcai tűzfalát eltávolítva, a régi Pest egyik pompás emlékéhez jutna hozzá a főváros.

Ezenkívül műemlékké kellene nyilvánítani a *Központi Városház* városházutcai frontját, amelynek *kétszáz esztendő*s gyönyörű *barokk homlokzata* semmi szín alatt sem szabad, hogy az előbb-utóbb bekövetkezendő városrendezés áldozatául essék.

Végül gondoskodni kellene a régi városi kúriák két megmaradt emlékééről, a *Piarista*-utcában levő kis *Grabovszky*-kúriáról, az úgynevezett *Kriszt*-házzól és a *Batthyányi*-térén levő *Grassalkovich*-palotáról. Ezek a bájos kis rokokóépületek ugyan útjában állanak a városfejlődésnek, de a mai technikai viszonyok között az épületek emelésével vagy eltolásával mindenesetre megmenthetők.

Fontos lenne a *Lloyd*-palota megmentése is, amit talán úgy lehetne elérni, ha valami *színházféltévé alakítanák át*. A *Ferenc József*-térén figyelemreméltó még a főkapitányság két épülete: *Ullmann* báró egykori bérháza és az egykori *Európa*-szálló.

Gliptotéka a Várhegy tövében

Végül pedig *Lechner* Jenő dr. a következő régi kedvenc tervét adta elő:

— Szeretném, hogyha a mai *Várbastr* szoborsarnokká, gliptotékká alakítanák át, a firenzei *Loggia dei Lanzi* mintájára. Tudvalevő, hogy *Ferenc József* jóvoltából a *Várbastr* termeit szobrászok és festők foglalták el; ezekből a műtermekből került ki *Strobl* Alajos *Arany* Jánosa és *Fadrusz* János pozsonyi *Mária Terézia*-ja. A nyirkos és sötét helyiségek azonban nem igen felelnek meg céljuknak, éppen ezért célszerű lenne műterembérházat építeni, ezeket a szépen boltozott helyiségeket pedig megszabadítani üvegfalaktól. Itt lehetne aztán elhelyezni a történelmi arcképcsarnok különböző helyeken szétszórott mellszobrait, a nemzet nagyjainak emléktábláit és az állami vásárlásokból kikerülő jelesebb szobrászati alkotásokat. A Várhegy tövében ez a gliptotéka a főváros egyik pazar látványossága lehetne.

Kevés emlék maradt meg az ezeréves város multjából. Sietni kell, nehogy ez a kevés megmaradt emlék is a ködös muliba vesszen.

(n. k.)